

УДК 343.98

ІСТОРИЧНИЙ РАКУРС ПРЕДМЕТА КРИМІНАЛІСТИКИ

Я. Іваницький

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: ivanitsky2702@gmail.com*

Розглянуто основні позиції вчених-криміналістів щодо визначення поняття предмета криміналістики крізь призму історичного розвитку цієї науки. Наведено приклади закріплення криміналістичних положень у джерелах права стародавніх держав та способи їх застосування тогочасними правоохоронними органами, описано первинні тактичні прийоми та основні передумови для використання досягнень науки і техніки з метою розслідування злочинів, охарактеризовано період консолідації криміналістичних знань та виокремлення криміналістики у спеціальну юридичну науку. Основну частину дослідження присвячено проблематиці визначення поняття предмета криміналістики, як одного із основних теоретичних положень цієї науки, у працях європейських та радянських науковців. Представлено міркування «засновника» криміналістики – Г. Гросса, щодо поняття криміналістики та її місця серед наук кримінального циклу, висвітлено думки його послідовників та проаналізовано позиції інших науковців у сферах криміналістики та кримінального процесу щодо природи криміналістики, її суті і предмета. Особливу увагу в цьому контексті приділено найпоширенішому у сучасному науковому середовищі трактуванню предмета криміналістики через досліджувані нею закономірності механізму злочину, закономірності виникнення інформації про злочин і його учасників, закономірності збирання, дослідження, оцінювання і використання доказів. Розглянуто питання щодо передумов появи цього визначення, його аргументації Р.С. Белкіним та критики іншими науковцями, відображено використання цієї дефініції у криміналістичній доктрині сьогодення. Також автор запропонував власне бачення поняття предмета криміналістики в контексті викладеного матеріалу та сучасних соціально-економічно-правових реалій України.

Ключові слова: закономірності, злочинність, поняття криміналістики, криміналістичні рекомендації, тактичні прийоми.

Сучасні соціально-економічні, політичні та правові реалії нашої держави, в умовах яких, на жаль, зростає та удосконалюється таке негативне явище, як злочинність, зумовлюють суспільну потребу в проведенні якісної підготовки кваліфікованих кадрів для боротьби із кримінальними правопорушниками. Вказана підготовка безсумнівно повинна охоплювати вивчення криміналістики, адже саме ця наука перебуває на передових позиціях протидії злочинності. Поряд із цим, освоєння криміналістики, як і будь-якої іншої науки, передовсім починається із з'ясування її предмета – тієї основоположної категорії, без знання якої, неможливо правильно зрозуміти, що саме досліджує та чи та наука, який її зміст та значення, яке місце вона займає серед багатьох інших наук. Відтак визначення предмета криміналістики, зокрема в контексті історичного розвитку цього поняття, має не лише актуальне теоретико-правове значення, а й суспільно-практичну необхідність, оскільки є підґрунтям для успішного використання криміналістичних положень правниками з метою запобігання та протидії злочинності.

Проблема визначення поняття предмета криміналістики знаходить своє відображення у працях таких науковців: Я. Баршев, Р. Белкін, Г. Гросс, М. Даньшин, І. Когутич, Т. Варфоломеева, В. Гончаренко, В. Шепітько, Г. Маннс,

С. Потапов, М. Строгович, С. Трегубов, І. Якимов та інші. Проте серед учених на сьогоднішній день відсутнє єдине розуміння категорії предмет криміналістики.

Основною метою цієї статті є висвітлення розуміння змісту криміналістики в історичному контексті та його подальше використання при формуванні сучасної дефініції предмета криміналістики.

Завданням статті є аналіз визначень предмета криміналістики, який розробили провідні науковці з моменту її зародження та до сьогодні.

Об'єкт дослідження – вчення про предмет криміналістики на різних етапах розвитку цієї науки.

Предмет дослідження – поняття предмета криміналістики.

Виникнення криміналістичних знань у своєму часовому аспекті збігається із появою перших типів держав та права. Встановлення певних правил поведінки у суспільстві (певних законів) завжди супроводжувалося появою осіб, які їх порушували. Відтак з'являлася необхідність у розробленні спеціальних способів, методів та засобів, за допомогою яких можна було б розслідувати та розкривати правопорушення, встановлювати злочинців. Уже в стародавні часи створювали перші державні органи та призначали перших посадових осіб, обов'язком яких була боротьба зі злочинністю (наприклад, у Стародавньому Єгипті – чиновники-писці, нубійські негри та ін., у Стародавньому Вавилоні – писці та судді тощо) [15, с. 25].

Виникають і перші джерела права, у яких відображено окремі елементи криміналістичних знань. Вже у священних книжках іудеїв, християн, мусульман – Торі (П'ятикнижжі), Біблії, Корані – можна знайти опис способів проведення допиту, обшуку, упізнання [9, с. 5–6], у писемних пам'ятках Стародавнього Китаю згадано про таврування злочинців як спосіб обліку правопорушників та встановлення судимостей [14, с. 31], а у правових актах Київської Русі (літописах XV–XVI століть) відображено використання криміналістичних знань при порівнянні підписів у рукописах, виявленні підробок документів. У подальшому зроблено перші спроби щодо узагальнення судової практики. Зокрема І. Посошков у праці «Про бідність і багатство» (1724 року) проаналізував не лише судочинство, а й прийоми проведення слідства: випробування вогнем і залізом, позбавлення їжі та води і т. д. [15, с. 26].

Зрозуміло, що первинні методи, засоби та способи розслідування злочинів, ґрунтувалися здебільшого на здоровому глузді та практичному досвіді і могли забезпечити потреби суспільства у боротьбі зі злочинністю лише на початкових етапах його існування. Розвиток соціальних та економічних відносин, поживлення товарообігу й урбанізація, стрімке науково-технічне і промислове зростання XVIII–XIX століть мало своїм наслідком не лише позитивні, а й негативні ефекти, зокрема появу професійної організованої злочинності. Отримавши доступ до новітніх розробок науки та техніки, правопорушники стали «невловимими» для правоохоронних органів, які продовжували керуватися у своїй діяльності життєвим досвідом та здоровим глуздом. Ясно, що ці явища не залишилися поза увагою суспільства, яке, як зазначає професор Т. В. Варфоломеева, поступово і з висхідною інтенсивністю почало реагувати на удосконалення злочинності шляхом утворення органів спеціального розшуку і розслідування, впровадження відповідних методів їх роботи [13, с. 11–12]. Водночас, оскільки злочинні прояви характеризувалися, як правило, таємничістю, їх виявлення і розкриття потребувало великих зусиль і знань не лише юриспруденції, а й різних галузей науки і техніки. Починає зароджуватися тенденція використання даних природничих і технічних наук з метою розкриття злочинів.

Перші тогочасні криміналістичні рекомендації з'явилися вже на початку XIX століття. Аналізуючи практику проведення окремих слідчих дій (огляд, допит, обшук), автори висвітлювали не лише нормативно-правову сторону такої діяльності, а й зазначали про використання певних тактичних прийомів та технічних засобів при проведенні розслідування.

Скажімо, німецький науковець Людвіг фон Ягеманн у своєму двотомнику «Керівництво з судового вчення про розслідування» поряд із висвітленням теоретичних питань кримінального процесу (принципи розслідування злочинів, правила проведення судового огляду, залучення експертів і використання доказів, що ґрунтуються на показаннях свідків, правила допиту злочинця і свідків тощо) надав на основі 344 документальних прикладів із кримінальної практики важливі тактичні рекомендації для розкриття і розслідування злочинів (балакучих обвинувачених, наприклад, автор рекомендував допитувати коротко і ясно, частіше спонукаючи їх до повторення раніше даних показань, щоб виявити можливу брехню) [21, с. 64].

Подібно до Л. фон Ягеманна російський науковець Я. Баршев у монографії «Підстави кримінального судочинства із застосуванням до російського кримінального судочинства» досить детально для того часу виклав тактичні прийоми проведення огляду та очної ставки. Автор сформулював низку правил для проведення «особистого огляду злочину й слідів його»: 1) особистий огляд може бути проведений у всіх тих випадках, коли у розслідуваній кримінальній справі наявні зовнішні ознаки і сліди, що підлягають огляду й огляд та повідомлення яких можуть мати вплив на майбутній вирок; 2) особистий огляд має відбуватися з усією швидкістю, яка тільки необхідна, щоб усунути всяку можливу зміну в предметі огляду; 3) огляд має поширюватись як на головний предмет дослідження, так і на все те, що з ним зв'язане і може в майбутньому мати будь-яке значення при складанні вироку; 4) будь-які зміни, що відбулися із предметом огляду, мають бути детально досліджені та зафіксовані; 5) при особистому огляді має бути складено настільки детальний і точний його опис, щоб ті, які повинні скористатися цим актом, могли одержати через нього ясне й повне уявлення про предмет огляду, начебто вони самі проводили його; 6) у випадку необхідності огляду ніхто не може і не повинен чинити перешкод у його проведенні. Аналогічно складено правила і щодо очної ставки [1, с. 149–173].

Консолідація криміналістичних знань набрала стрімких обертів у другій половині XIX століття. Розробка нових засобів кримінальної реєстрації (бертільйонаж, дактилоскопія тощо), наукових методів дослідження речових доказів (судова фотографія, графологія тощо), прийомів і способів організації та планування розслідування, засобів і методів виявлення, фіксації та використання доказів, їх систематизація та удосконалення, – усе це неминуче зумовлювало до виникнення нової науки, яка відома у наш час під назвою криміналістика. Вперше вказаний термін ужив знаменитий австрійський юрист, професор Чернівецького університету Ганс Гросс. У своєму, без перебільшення визначальному для криміналістики, «Посібнику для судових слідчих як системи криміналістики» (1898 року) вчений зробив спробу визначити предмет та місце криміналістики поміж інших наукових знань, зазначаючи: «Криміналістика, за своєю природою, починається лише там, де кримінальне право, також за своєю природою, припиняє свою дію: матеріальне кримінальне право має своїм предметом вивчення злочинного діяння і покарання, формальне кримінальне право (процес) містить у собі правила застосування матеріального кримінального права. Але яким саме способом вчиняються злочини? Як досліджувати ці способи і розкривати їх, які були мотиви до проведення такого,

які малися на увазі цілі, – про все це нам не говорять ні кримінальне право, ні процес. Це становить предмет криміналістики» [5, с. 7].

Саме із вказаної праці розпочинається розвиток криміналістики як самостійної юридичної науки, а питання визначення її предмета набуває неабиякої актуальності, зокрема і на теренах колишнього Радянського Союзу.

Послідовник Г. Гросса – С. Трегубов – у своїй праці «Основи кримінальної техніки. Науково-технічні прийоми розслідування злочинів» визначав кримінальну техніку (саме так у цій книзі називалася криміналістика) «як прикладну, наукову дисципліну, тісно пов'язану з кримінально-процесуальним правом, і яка має своїм предметом вивчення найбільш доцільних способів та прийомів застосування методів природничих наук і технічних знань до дослідження злочинів і встановлення особи злочинця» [24, с. 14].

Підтримуючи позицію С. Трегубова щодо прикладного характеру цієї науки, Г. Мансс вказував на те, що криміналістика вивчає способи вчинення злочинів, професійні особливості та побут злочинців (зокрема, забобони, жаргон тощо) і прийоми розслідування злочинів, у тім числі ідентифікацію злочинців [16, с. 147].

Наступну, дещо розширену порівняно з попередніми дефініцію предмета криміналістики запропонував автор першого радянського підручника з цієї дисципліни І. Якимов. Окрім технічного аспекту, вчений уперше звернув увагу на дослідження особи злочинця, зазначаючи, що криміналістика як наука має своїм предметом вивчення найдоцільніших способів та прийомів застосування методів природничих, медичних і технічних наук для розслідування злочинів і вивчення фізичної та моральної особистості злочинця, а її мета – допомога правосуддю у розкритті матеріальної істини в кримінальній справі [25, с. 5].

Як убачається з наведених вище визначень, розуміння криміналістики як прикладної науки до кримінального процесу домінувало на початках її становлення. Поряд із цим, ще у першій половині ХХ століття з'являються деякі праці, у яких відстоювали самостійність криміналістики та проводили розмежування її предмета та предмета кримінально-процесуальної науки.

Одними із перших вказані ідеї висвітлили Б. Шавер та А. Вінберг. У їхньому спільному підручнику криміналістику визначено як науку про прийоми та методи виявлення і дослідження доказів, які використовують для розкриття злочину, виявлення та упізнання злочинця. Це трактування, як слушно зазначає М. Даньшин, відрізнялося від попередніх тим, що в ньому вже не було відмінностей між прийомами, запозиченими криміналістикою з інших наук, і «власне криміналістичними», а йшлося лише про те, що всі вони є прийомами і методами виявлення та дослідження доказів, а не взагалі розслідування злочинів [6, с. 137].

Натомість С. Потапов, розглядаючи криміналістику як систему наукових, технічних і тактичних методів розкриття злочинів, систему, що охоплює методику розслідування окремих видів злочинів, так звану окрему методику, заперечував думку тогочасного процесуаліста М. Строговича [18, с. 5]. Останній розмежував криміналістику і кримінальний процес так: наукові прийоми виявлення та дослідження речових доказів і слідів злочинів, запозичені з природничих і технічних наук та пристосовані для використання під час розслідування злочинів, він зараховував до предмета криміналістики, а питання тактики і методики розслідування злочинів – до предмета науки кримінального процесу [22, с. 6–11].

Водночас, на нашу думку, беззаперечним кроком уперед у питанні визначення змісту предмета криміналістики стали праці радянських учених у середині 50-х років ХХ століття. Серед них варто виділити позицію професора С. Мітрічева та вже згаданого вище професора А. Вінберга. Перший вважав, що криміналістика

як спеціальна юридична дисципліна є наукою про технічні засоби, тактичні прийоми та методи, що застосовуються для виконання передбачених кримінально-процесуальним законом дій судових та слідчих органів щодо виявлення і збирання, фіксації та дослідження доказів з метою розслідування злочинів [17, с. 25–26]. Другий розглядав її як науку про технічні і тактичні прийоми та засоби виявлення, збирання, фіксації та дослідження судових доказів, що застосовуються для розкриття злочинів, виявлення винних та пошуку способів запобігання злочинам [4, с. 4].

Аналіз цих визначень дає змогу зробити висновок про те, що у них значно удосконалено попередні дефініції. С. Мітрічев уперше достатньо чітко визначив коло суб'єктів використання криміналістичних знань, зарахувавши до них «судові та слідчі органи», а А. Вінберг, окрім розслідування злочинів, вказав метою використання криміналістичних прийомів і засобів ще й «виявлення винних та пошук способів попередження злочинів». Обидва автори додали до «виявлення і дослідження доказів» їх «збирання та фіксацію».

Попри наведене вище удосконалення попередніх визначень та достатньо широку підтримку інших учених (Г. Міньковський, М. Яблоков, О. Василев, О. Ейсман, М. Шаламов), зазначені дефініції предмета криміналістики також потребували перегляду. Вказане, на думку одного з найвідоміших російських криміналістів Р. Белкіна, можна було пояснити двома чинниками:

– по-перше, вони були неповними, оскільки не відображали низки «традиційних» сторін предмета криміналістики, таких, наприклад, як вивчення способів вчинення злочинів, різних механізмів слідоутворення, що аж ніяк не охоплено поняттям засобів, прийомів і методів роботи з доказами;

– по-друге, вони не відповідали сучасним вимогам, які пред'являють до визначення предмета науки як форми відображення людиною об'єктивної дійсності, як сфери знання [2, с. 59].

Новий підхід до розуміння предмета криміналістики, який полягав у визначенні цієї науки крізь призму досліджуваних нею закономірностей, розробив якраз Р. Белкін у співавторстві із своїм колегою «по цеху» Ю. Краснобаєвим.

В опублікованій ними у 1967 році статті «Про предмет радянської криміналістики» науковці виразили таку ідею: «предмет радянської криміналістики становлять не методи, прийоми і засоби роботи з доказами, як вважалося, а закономірності виникнення, виявлення, дослідження, оцінки і використання доказів, на основі яких криміналістика розробляє ці методи, прийоми і засоби» [3, с. 92]. Однак таке визначення предмета криміналістики, як зазначив сам Р. Белкін, «не містило вказівки на засоби і методи судового дослідження як на елемент предмета криміналістики», і тому через рік воно було уточнене: Криміналістика – наука про закономірності виникнення, збирання, дослідження, використання доказів і заснованих на пізнанні цих закономірностей засобах і методах судового дослідження та запобігання злочинам [12, с. 9].

Нове визначення позитивно сприйняли не всі вчені. Основними його опонентами стали відомі радянські криміналісти – О. Васильєв та В. П. Колмаков. На думку першого, головними недоліками такої дефініції було те, що вона:

1) давала підстави вважати криміналістику частиною доказового права (теорія доказів) і цим змішувала та навіть зливала криміналістику з наукою кримінального процесу замість їх розмежування;

2) не розкривала природи криміналістики, що ґрунтується на творчому використанні природних і технічних наук;

3) не згадувала про конкретне призначення криміналістики [3, с. 63–64].

Зважаючи на викладене, О. Васильєв у 1969 році запропонував власне розуміння предмета криміналістики як науки про спеціальні прийоми і засоби, розроблені на

основі природних і технічних наук та застосовувані у кримінально-процесуальній діяльності для організації планомірного розслідування злочинів, правильного використання пізнавальних прийомів, а також запобігання злочинам [19, с. 8].

Оцінюючи «нове» визначення поняття криміналістики, В. Колмаков загалом погоджувався із позицією О. Васильєва, однак додатково зазначав, що слідство і суд використовують не закономірності, які вказав Р. С. Белкін, а фактичні дані (докази), одержувані шляхом застосування наукових методів, прийомів і засобів для розкриття злочину з їх допомогою. Саме ці методи, прийоми і засоби, на думку ученого, і становлять предмет криміналістики [11, с. 6].

Коментарі цих та інших учених-криміналістів (наприклад, А. Вінберга) не залишилися поза увагою Р. Белкіна. Більшість із них автор аргументовано заперечував у своїх наступних працях, однак деякі з пропозицій він взяв до уваги. Зважаючи на це, упродовж наступних років Р. Белкін вніс кілька поправок у його «первісне» визначення предмета криміналістики, а саме:

– до дефініції предмета криміналістики долучено закономірності механізму злочину;

– замість терміна «докази» введено термін «інформація», під яким автор розумів сукупність відомостей про механізм злочину та його учасників, що містяться у відображенні комплексу елементів події;

– в умовно другій частині визначення, перед словосполученням «засоби і методи судового дослідження...» поставлено слово «спеціальні» у розумінні «криміналістичні», чим акцентовано увагу саме на криміналістичному характері таких «засобів і методів».

Отож у своєму останньому варіанті Р. Белкін трактує криміналістику як науку про закономірності механізму злочину, виникнення інформації про злочин і його учасників, збирання, дослідження, оцінювання і використання доказів; і на пізнанні цих закономірностей ґрунтуються спеціальні засоби та методи судового дослідження і запобігання злочинам [2, с. 83].

Зрозуміло, що це визначення не стало завершальним в історії розробки дефініції предмета криміналістики. Як зазначає професор О. Кириченко, до 90-х років минулого століття було запропоновано понад 150 варіантів розуміння цього поняття [8, с. 38]. Однак саме позиція Р. Белкіна щодо трактування предмета криміналістики крізь призму досліджуваних нею закономірностей лягла в основу більшості із сучасних дефініцій. Для підтвердження вказаного наведемо положення опублікованої у 2012 році статті ученого-криміналіста – О. Росинської «Ревізія визначення предмета криміналістики: за і проти». Аналізуючи поняття предмета криміналістики, надані провідними російськими науковцями та кількома закордонними криміналістами, автор доходить висновку, що майже всі вони приділяють особливу увагу закономірностям, а більшість із цих визначень предмета криміналістики, так чи інакше, узгоджуються з дефініцією Р. Белкіна [20, с. 333]. Аналогічна позиція простежується і в національній криміналістичній науці [7, с. 101–102; 10, с. 142; 23, с. 7].

Отже, з моменту першої спроби дати визначення поняття предмета криміналістики минуло уже понад 100 років, однак вказане питання не втрачає своєї актуальності і сьогодні. Поряд із цим, на нашу думку, в умовах сучасного розвитку криміналістики, найбільш вдалим та достатнім для відображення змісту і меж аналізованої науки залишається визначення Р. Белкіна, чим, водночас, ми аж ніяк не заперечуємо наявної необхідності у продовженні досліджень вказаної теми крізь призму новітніх змін у соціальній та правовій системах нашої держави.

Список використаної літератури

1. Баршев Я. И. Основания уголовного судопроизводства, с применением к российскому уголовному судопроизводству. СПб.: Тип. 2 Отд. собств. е. и. в. канцелярии, 1841. 326 с.
2. Белкин Р. С. Курс криминалистики : учеб. пособие для вузов. 3-е изд., доп. М.: Юнити-Дана, 2001. 837 с. URL: http://crimlib.info/images/a/af/%D0%9A%D1%83%D1%80%D1%81_%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8_%D0%92_3-%D1%85_%D1%82_%D0%A2.1_%D0%91%D0%B5%D0%BB%D0%BA%D0%B8%D0%BD_%D0%A0_%D0%A1_2001%2C_3-%D0%B5_%D0%B8%D0%B7%D0%B4..pdf
3. Белкин Р. С., Краснобаев Ю. И. О предмете советской криминалистики // Правоведение. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1967. № 4. С. 90–94.
4. Винберг А. И. Предмет и метод советской криминалистики // Криминалистика: учебник: в 2 ч. / под ред. А. И. Винберга, С. П. Митричева. М.: Госюриздат, 1950. Ч. 1. С. 3–17.
5. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Новое изд., перепеч. с изд. 1908 г. М.: ЛексЭст, 2002. 1088 с.
6. Даньшин М. В. Предмет криміналістики: концептуальні підходи та дискусійні погляди // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право. 2013. № 1077, вип. 15. С. 136–140. URL: file:///C:/Users/User1/Downloads/VKhIPR_2013_1077_15_35.pdf
7. Даньшин М. В. Про об'єкт і предмет криміналістики та її зв'язки з іншими юридичними науками // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Право». 2013. Вип. 20. С. 98–107.
8. Кириченко О. А. Історія, сучасний стан та перспективи розвитку криміналістики // Актуальні проблеми сучасної криміналістики: матер. міжнародної науково-практичної конференції: у 2 ч. Сімферополь: ДОЛЯ, 2002. Ч. 1. С. 36–48.
9. Когутич І. І. Криміналістика: курс лекцій. К.: Атіка, 2008. 888 с.
10. Когутич І. І. Методологічні проблеми криміналістики: монографія: у 2 ч. Тернопіль: Підручники і посібники, 2015. Ч. 1: Окремі проблеми методології криміналістики. 372 с.
11. Колмаков В. П. Введение в курс науки советской криминалистики. Лекция. Одесса: Изд-во ОГУ, 1973. 52 с.
12. Криминалистика: учебник / под ред. Р. С. Белкина, Г. Г. Зуйкова. М.: Юрид. лит., 1968. 696 с.
13. Криміналістика. Академічний курс: підручник / Т. В. Варфоломеева [та ін.]. – К.: Юрінком Інтер, 2011. 504 с.
14. Криміналістика: підручник / В. В. Пясковський та ін. К.: Центр учбової літератури, 2015. 544 с. URL: http://culonline.com.ua/Books/Kriminalistika_Pyaskovsky.pdf
15. Криміналістика: підручник / кол. авт.: В. Ю. Шепітько та ін.; за ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2008. 464 с. URL: https://vk.com/doc15045694_249250861?hash=f48002989a63485494&dl=3c471196b021a895cb
16. Маннс Г. Ю. Криминалистика, как прикладная дисциплина и предмет преподавания // Сборник трудов профессором и преподавателей Государственного Иркутского Университета. Отдел I – науки гуманитарные. Иркутск: Госиздат, 1921. Вып. 2. С. 139–164.
17. Митричев С. П. Предмет советской науки криминалистики и ее место в системе юридических наук // Соц. законность. М.: Гос. изд-во юрид. лит., 1952. № 3. С. 15–26.
18. Потапов С. М. Введение в криминалистику: учеб. пособие. М.: Изд. РИО ВЮА Красной Армии, 1946. 124 с. URL: <http://www.twirpx.com/file/1814014/>
19. Проблемы криминалистики: тезисы докл. научн. конф. / (Харьков, Координационное бюро по вопросам криминалистики). М.: ХЮИ, 1969. 112 с.

20. Россинская Е. Р. Ревизия определения предмета криминалистики: за и против // Библиотека криминалиста. 2012. № 4. С. 328–335. URL: <http://bkrim.ru/archive/5.html>
21. Сокол В. Ю. Людвиг фон Ягеманн – основатель научной системы расследования преступлений и криминалистики // Вестник Краснодарского университета МВД России. Краснодар: ФГОУ ВПО Краснодар. ун-т МВД России, 2012. № 2 (16). С. 62–68. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/lyudvig-fon-yagemann-osnovatel-nauchnoy-sistemy-rassledovaniya-prestupleniy-i-kriminalistiki>
22. Строгович М. С. Предмет криминалистики и ее соотношение с уголовным процессом // Труды Военно-юридической академии. Ашхабад. 1942. Вып. 2. С. 6–11.
23. Тіщенко В. В., Аркуша Л. І., Плахотіна В. М. Криміналістика: навч.-метод. посібник. Вид. четверте, випр. Одеса: Фенікс, 2013. 338 с.
24. Трегубов С. Н. Основы уголовной техники. Научно-технические приемы расследования преступлений: практическое руководство для судебных деятелей. Петроград: Изд. юрид. кн. склада «Право», 1915. 334 с. URL: http://adhdportal.com/book_1579.html
25. Якимов И. Н. Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике. Новое издание, перепечатанное с издания 1925 г. М.: ЛексЭст, 2003. 496 с. URL: http://www.juristlib.ru/book_10432.html

References

1. Barshev, Ya. I. (1841). *Osnovaniya ugovolnogo sudoproizvodstva, s primeneniem k rossiyskomu ugovnomu sudoproizvodstvu* [Grounds of criminal proceedings, with the Russian criminal trial]. St. Petersburg: Tipografiya vtorogo otdeleniya sobstvennoy e. i. v. kantselyarii [in Russian].
2. Belkin, R. S. (2001). *Kurs kriminalistiki: Ucheb. posobie dlya vuzov. 3-e izd., dop.* [Course of criminalistics: Textbook. manual for schools]. Moskva: Yuniti-Dana. Retrieved from http://crimlib.info/images/a/af/%D0%9A%D1%83%D1%80%D1%81_%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8_%D0%92_3-%D1%85_%D1%82_%D0%A2.1_%D0%91%D0%B5%D0%BB%D0%BA%D0%B8%D0%BD_%D0%A0.%D0%A1_2001%2C_3-%D0%B5_%D0%B8%D0%B7%D0%B4..pdf [in Russian].
3. Belkin, R. S., & Krasnobaev, Yu. I. (1967). O predmete sovetskoy kriminalistiki [On the subject of Soviet criminalistics]. *Pravovedenie – Jurisprudence*, 4, 90–94 [in Russian].
4. Vinberg, A. I. (1950). *Predmet i metod sovetskoy kriminalistiki* [Subject and method of Soviet criminalistics]. A. I. Vinberg, & S. P. Mitrichev (Ed.). Moskva: Gosyurizdat [in Russian].
5. Gross, G. (2001). *Rukovodstvo dlya sudebnykh sledovateley kak sistema kriminalistiki* [Handbook for examining magistrates as a system of criminalistics]. Moskva: LeksEst [in Russian].
6. Danshyn, M. V. (2013). Predmet kryminalistyky: kontseptualni pidkhody ta dyskusiini pohlyady [Subject of criminalistics: conceptual approaches and debatable views]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina, seriia «Pravo»*. *Bulletin of Kharkiv V.N. Karazin' National University, Series «Law»*, 15, 136–140. Retrieved from file:///C:/Users/User1/Downloads/VKhIPR_2013_1077_15_35.pdf [in Ukrainian].
7. Danshyn, M. V. (2013). Pro ob'iekt i predmet kryminalistyky ta yii zv'iazky z inshymy yurydychnymy naukamy [About the object and subject of criminalistics and its relationship with other legal science]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H.S. Skovorody «Pravo»*. *Collection of scientific papers of Kharkiv National Pedagogical University after G.S.Skovoroda «Law»*, 20, 98–107 [in Ukrainian].
8. Kyrychenko, O. A. (2002). Istoriia, suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku kryminalistyky [History, current state and development prospects of Criminalistics]. *Aktualni problemy suchasnoi kryminalistyky: Mater. mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Actual problems of modern criminalistics: Mater. From International Scientific and Practical Conference*. Simferopol: DOLIA [in Ukrainian]. 36–48

9. Kohutych, I. I. (2008). *Kryminalistyka: kurs lektzii [Criminalistics: a course of lectures]*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
10. Kohutych, I. I. (2015). *Metodolohichni problemy kryminalistyky [Methodological problems of criminalistics]*. (Vols. 1–2). Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky [in Ukrainian].
11. Kolmakov, V. P. (1973). *Vvedenie v kurs nauki sovetskoy kriminalistiki. Lektsiya [Introduction into the course of the Soviet criminalistics. Lecture]*. Odessa: Izd-vo OGU [in Russian].
12. Belkina, R. S. & Zuykova, (G. G. Ed.) (1968). *Kriminalistika [Criminalistics]*. Moskva: Yurid. lit. [in Russian].
13. Varfolomeieva, T. V., Honcharenko, V. H., Boiarov, V. I. et al. (Ed.). (2011). *Kryminalistyka. Akademichnyi kurs [Criminalistics: Academic course]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
14. Piaskovskiy, V. V., Chornous, Iu. M., Ishchenko, A. V., Aliksieiev, O. O. et al. (Ed.). (2015). *Kriminalistika [Criminalistics]*. Kyiv: «Tsentр uchbovoi literatury». Retrieved from http://culonline.com.ua/Books/Kriminalistika_Pyaskovsky.pdf [in Ukrainian].
15. Shepitko, V. Iu., Konovalova, V. O., Zhuravel, V. A. et al. (2008). *Kriminalistika [Criminalistics]*. Kharkiv: Pravo. Retrieved from https://vk.com/doc15045694_249250861?hash=f48002989a63485494&dl=3c471196b021a895cb [in Ukrainian].
16. Manns, G. Yu. (1921). *Kriminalistika, kak prikladnaya distsiplina i predmet prepodavaniya [Criminalistics as an applied discipline and subject of teaching]*. *Sbornik trudov professorov i prepodavateley Gosudarstvennogo Irkutskogo Universiteta. Otdel I – nauki gumanitarnyye – Proceedings of the professors and teachers of the State University of Irkutsk. Unit I – humanitarian sciences, 2*, 139–164 [in Russian].
17. Mitrichev, S. P. (1952). *Predmet sovetskoy nauki kriminalistiki i ee mesto v sisteme yuridicheskikh nauk [The subject of the Soviet science of criminalistics and its place in the system of legal sciences]*. *Sots. zakonnost – Soc. Legality, 3*, 15–26 [in Russian].
18. Potapov, S. M. *Vvedenie v kriminalistiku (1946)*. [An introduction to the criminalistics]. Moskva: RIO VYuA Krasnoy Armii. Retrieved from <http://www.twirpx.com/file/1814014/> [in Russian].
19. The Coordinating Bureau of criminalistics issues (1969). *Problems of criminalistics: Abstracts of scientific conference*. Moscow.
20. Rossinskaya, E. R. (2012) *Reviziya opredeleniya predmeta kriminalistiki: za i protiv [Revising the Definition of Subject of Criminalistics: Pros and Cons]*. *Biblioteka kriminalista – Criminalist's Library, 4*, 328–335. Retrieved from <http://bkrim.ru/archive/5.html> [in Russian].
21. Sokol, V. Yu. (2012). *Lyudvig fon Yagemann – osnovatel nauchnoy sistemyi rassledovaniya prestupleniy i kriminalistiki [Ludwig von Yagemann – the founder of scientific system of investigation of crimes and criminalistics]*. *Vestnik Krasnodarskogo universiteta MVD Rossii – Bulletin of the Krasnodar University of the MIA of Russia, 2*, 62–68. Retrieved from <http://cyberleninka.ru/article/n/lyudvig-fon-yagemann-osnovatel-nauchnoy-sistemy-rassledovaniya-prestupleniy-i-kriminalistiki> [in Russian].
22. Strogovich, M. S. (1942). *Predmet kriminalistiki i ee sootnoshenie s ugovolnyim protsessom [The subject of criminalistics and its relationship with the criminal process]*. *Trudyi Voennoyuridicheskoy akademii – Proceedings of the Military Law Academy, 2*, 6–11 [in Russian].
23. Tishchenko, V. V. (2013). *Kryminalistyka [Criminalistics]*. Odesa: Feniks [in Ukrainian].
24. Tregubov, S. N. (1915). *Osnovnyi ugovolnoy tehniki. Nauchno-tehnicheskie priemyi rassledovaniya prestupleniy: Prakticheskoe rukovodstvo dlya sudebnyih deyateley [The Basics of criminal techniques. Scientific and technical methods of investigation of crimes: A Practical Guide for court officials]*. Petrograd: Pravo. Retrieved from http://adhdportal.com/-book_1579.html [in Russian].

25. Yakimov, I. N. (2003) *Kriminalistika. Rukovodstvo po ugovolnoy tehnike i taktike [Criminalistics. Guidance of criminal techniques and tactics]*. Moskva: LeksEst. Retrieved from http://www.juristlib.ru/book_10432.html [in Russian].

Стаття: надійшла до редакції 28.09.2016

прийнята до друку 20.10.2016

HISTORICAL ASPECT OF THE SUBJECT OF CRIMINALISTICS

Y. Ivanitskyi

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: ivanitsky2702@gmail.com*

The article deals with the historical aspects of understanding the definition of the subject of criminalistics as one of the major contemporary theoretical statements in this science. The author reflects enshrined in the sources of the ancient countries primary elements of criminalistics knowledge and describes the features of their using by law enforcement agencies during the certain investigation activities (the interrogation, the search, the identification). Disclosed the features of the development of criminalistics during the XVIII–XIX centuries, including noted about the appearance in the writings of scholars of that time the first criminalistics recommendations for the use certain tactical methods and technical means during the investigation of crime. Also writer characterized the period of consolidation criminalistics knowledge and allocation of criminalistics into a separate legal science, including examples of fixing the provisions of this science in the legal literature of that time.

The main part of this research is dedicated to the analysis of the basic viewpoints of criminalists concerning the definition of the subject of criminalistics in the light of the historical development of science. The author presents the considerations of „founder» of criminalistics – G. Gross, about the notion of criminalistics, its origins and place among other legal sciences, shows the positions of other domestic and foreign scholars in the fields of criminalistics and criminal proceedings of XX century regarding the legal nature of criminalistics, its meaning and necessity of separation of its subject and subject of the criminal proceedings.

The special attention is given to the most common in the modern scientific community understanding of the subject of criminalistics, as interpreted by the Russian scientist R. Belkin. The writer notes about the prerequisites for a new understanding of criminalistics as a science about the patterns of occurrence, collection, research, use of evidence and based on acknowledging of these patterns means and methods of judicial investigation and prevention of crime. Also he described its criticism of other scientists and the further improvement. Ultimately the author presented the latest definition of the subject of criminalistics by the Russian scientist R.S. Belkin and its using by modern scholars in the making of their own definitions.

Beside this, within the context of submitted material, the author suggests his own vision of the modern understanding of the subject of criminalistics.

Keywords: legitimacy, investigation of crime, concept of criminalistics, criminalistics recommendations, tactical methods.